

Проект „Лидерство за регионално развитие“

Втора междурегионална стратегическа среща-дискусия

Доклад

**Моята България на утрешния ден:
споделената визия на младите хора за
междурегионално сътрудничество**

31 март - 1 април 2017 г.

**Хотел „Мериан Палас“
гр. Стара Загора**

1. КОНТЕКСТ И ЦЕЛ НА ДОКЛАДА

Младежите са носители на промяната и техните целенасочени усилия са един от начините за развитие на общността. Те са и по-мобилната част от населението и биха могли да допринасят за междурегионалното сътрудничество на базата на преливане и използване на сравнителните предимства на регионите. Младежите обаче са по-индивидуалистично настроени от възрастните хора, а едни хоризонтални регионални и междурегионални инициативи изискват създаването на общности, на колективни цялости, които да работят съвместно за икономическото развитие и осъществяването на общи граждански инициативи.

Демографска криза и миграцията на младите от по-малките населени места и периферни региони към големите градове и чужбина ги лишава от най-активните носители на промяната – младите хора като един от факторите за устойчиво регионално развитие и междурегионално сътрудничество. Поради това, тема на Втората междурегионална стратегическа среща по проект *„Лидерство за регионално развитие“*, изпълняван от Института за регионални и международни изследвания (ИРМИ) и финансиран от Фондация *„Америка за България“*, беше *„Моята България на утрешния ден: споделената визия на младите хора за междурегионално сътрудничество“*.

Междурегионалната среща имаше за цел да свърже представителите на различните участващи в проекта целеви региони, на които да бъдат обсъдени различни теми, свързани с възможностите пред младите хора за развитие и сътрудничество между регионите, но и между самите тях посредством установяване на мрежи от единомишленици. Срещата даде възможност и да бъдат чути техните виждания относно възможностите за междурегионални младежки инициативи, които да подобрят цялостното благосъстояние на регионите.

В срещата, проведена в Стара Загора, се включиха 37 човека от участващите в проекта региони – местни млади лидери от бизнеса, културата, предприемаческата общност, НПО, като една част от участниците бяха същевременно и лектори в отделните панели и представиха основните теми на форума и някои практически задачи. Участниците бяха представители на различни социални, професионални и икономически групи на възраст до 30-35 г.

Като подход форумът съчетаваше презентации на експерти по основни теми, дискусии и работа по практически задачи.

Цел на настоящия доклад е да представи накратко темите и дискусиите, да обобщи резултатите и да даде препоръки от проведената Втора междурегионална стратегическа среща.

2. ОСНОВНИ ТЕМИ И ДИСКУСИИ

Институтът за регионални и международни изследвания (ИРМИ) проведе втората от трите Междурегионални стратегически срещи-дискусии в рамките на проект "Лидерство за регионално развитие", подкрепен от Фондация "Америка за България". Събитието се състоя на 31 март и 1 април 2017 г. в Стара Загора. Темата на срещата беше *"Моята България на утрешния ден: споделената визия на младите хора за междурегионално сътрудничество"*.

Основните теми на дискусиата бяха разделени на четири панела, както следва: *"Иновации, предприемачество и реализация на младите хора в общността - потенциал, благоприятстващи условия и препятствия"*, *"Младежките общности и моделите на устойчиво развитие на регионално равнище - икономика, околна среда и гражданска инициатива"*, *"Сътрудничеството между регионите - младежки организации, мрежи, инициативи"* и *"Младите лидери: модели за успех и тяхното разпространение в общностното развитие на други региони"*. Отново беше организирана и пета, вечерна сесия под формата на интерактивна среща-дискусия между участниците за стратегически разговор в неформална обстановка. Във въвеждащата си част форумът бе открит с представяне на резултатите по проекта и кратко обобщение по темата *"Междурегионално сътрудничество и децентрализация на общественото развитие"*.

Всеки панел даде възможност на участниците да чуят мнението на техни колеги по темите под формата на презентации, представяне на добри практики, критики и предложения за по-добро сътрудничество между регионите в бъдеще и включването на младите хора в този процес. Участниците можеха да се изкажат по време на предвидените дискусии към всеки панел и участваха в решаването на практически задачи.

Настоящият доклад следва структурата на програмата на проведената в Стара Загора среща.

Откриване: „Междурегионално сътрудничество и децентрализация на общественото развитие“

Откриването започна с представяне на постигнатото от проекта, в рамките на една обобщена тема - *"Междурегионално сътрудничество и*

децентрализация на общественото развитие". Изяснен беше основният подход в проекта „отдолу-нагоре“, който контрастира със стратегиите и визиите на централните власти и ЕС, спуснати „отгоре-надолу“. Отчетена беше ролята на местните заинтересовани страни – местни власти, бизнес, НПО – като структурни фактори за хоризонтално развитие на местните общности и регионите. Отбелязано беше, че там, където няма потенциал, икономиката е слаба и няма структури, които да дават възможности. Това увеличава необходимостта от използването на местния лидерски потенциал, на база на който да се осъществява регионално и междурегионално развитие, чрез поставянето на тези местни лидери в ситуация на взаимен обмен на позиции между създадените мрежи от заинтересовани хора на местно ниво.

В Стара Загора, например, вече е изградена такава мрежа от заинтересовани лица, която дава резултат в изработването на бизнес и граждански инициативи. Важно е тези заинтересовани страни и мрежи да бъдат поставени в хоризонтално взаимодействие и сътрудничество, без вертикалната централна среда да е изцяло необходима (но би била добре дошла на базата на вече изградените мрежи в рамките на хоризонталните срещи).

Младите поколения са основата на съвременното развитие на градовете и регионите, но възможностите пред тях трябва да бъдат обсъдени не от патриархална гледна точка, а по-скоро да се даде възможност за създаване на нови картини - картините на света на младежите и начините, по които тези млади картини биха довели до тласък и развитие на междурегионално ниво.

В процеса на включване на младите хора в хоризонтални дейности за местно развитие, а също и за тяхната собствена реализация и утвърждаване като местни лидери на промяната, основна е ролята на децентрализацията. Децентрализацията - в смисъл нещата да се случват извън центъра – е изпразнена от съдържание. Реално тя се случва, когато възникнат локални взаимодействащи си точки: децентрализирани центрове на развитие, с амбиция да вървят напред.

Извод: Децентрализацията е основен фактор за развитие на регионите и местните общности, като младите хора биха могли да извлекат едни от големите ползи от такъв процес, чрез установяване на *хоризонтални мрежови структури*, които да работят в общ местен интерес и, където е възможно, независимо от централната власт.

Първи панел: „Иновации, предприемачество и реализация на младите хора в общността - потенциал, благоприятстващи условия и препятствия“

Първата тема от панела на тема *„Иновациите, като основа за лидерство“* започна с констатацията, че лидерската стратегия е една от основните стратегии за развитието на регионите, в която иновациите заемат основополагащо място. „Иновация“ обаче е много изпразнена от съдържание дума. През 1997 г. не е ясно какво точно стои зад тази концепция, докато през 2017 г. за нея се мисли като „една от ключовите ценности“ и „нещо, без което не може“.

Жизнения цикъл на компаниите е паднал много. Ако през 1915 г. той е бил 67 години, сега средният им жизнен цикъл е под 15 години, което е предпоставка за кратък хоризонт за планиране. Очертава се все повече да правим неща, които са свързани само с нашето поколение. Наблюдават се и фалити на големите компании, което води до объркване. Въпреки това, теорията на иновацията дава възможност за политика за развитие.

Как обаче се дефинират иновациите: като нещо ново, нещо по-добро, полезно, или необходимо? Иновацията е икономически феномен, бизнес модел с голяма добавена стойност. Има обаче съществена разлика между иновация и изобретение. Иновация е как се прилага изобретението. Иновациите се развиват в няколко посоки – продукти, услуги, процеси и бизнес модели, които пряко се свързват с иновативните методи: 1) систематично изобретателско мислене (фокусирано върху продукти); 2) дизайн мислене (дизайн на услуги, фокусирани върху хората); 3) lean start-up (бизнес моделираща иновация); 4) lean (метод за иновиране и оптимизация).

Извод: Основата на разбирането за *иновациите* е като *модел за разрешаване на реални проблеми*. Те имат масово приложение и могат да бъдат видени във всички сфери на живота. Носители са на позитивна промяна за обществото в посока към прогрес и органичен растеж, но често не забелязваме, когато на хоризонта има нещо гениално. В България има амбиции за иновации, но ни е необходимо мащабно мислене.

Следващата презентация в панела беше на тема *„Междуфирмено сътрудничество при дизайна и реализирането на иновации в градската среда“*.

Тя се фокусира върху различни иновативни проекти с различни участници от различни градове, които в началото са били характеризирани като невъзможни, но в крайна сметка са постигнати чрез сътрудничество между регионите. Такива са соларните дървета в Бургас (проект с включени колеги от Варна, София, Бургас), иновативните пейки от стъклопласт, соларната пейка от бетон (тежаща 2 тона), дигиталната арка!

Извод: Всеки има по няколко докторски степени без да го знае – *човек трябва да добива знания, дори и в области, различни от неговата*.

„Дигиталната нервна система“ беше тема на третото представяне. В своята същност тя представлява история от близкото бъдеще, с множество връзки между хора, устройства, приложения, големи данни и пр., наподобяващи домашна сградна инсталация и изразяващи концепцията за умен град. Дигиталната нервна система изглежда хаотично, освен за хора от тази сфера.

Връщане към самото начало, откъдето започва дигиталната нервна система, е 1 единица информация или една данна. След това се разширява периметърът на данните, като те не са актуални, а приблизителни.

В цялата сложна система на икономически и технологични връзки има шест сфери, които се нуждаят от подобряване с оглед потреблението и оптимизацията на ресурси: дом, мобилност, енергия, околна среда, търговия и образование. Огромна част от ресурсите за потребление се разхищават, което изисква да се намалят драстично разходите. Това става с образование и инвестиране в начините, по които хората могат да се развиват в областта на новите технологии, в това число и чрез създаване на мрежа за градска свързаност.

Как да финансираме идеите си и как да се свързват младите хора в работещи мрежи? Много млади хора не знаят къде са други млади хора с подобни идеи, които да развиват съвместно. В този смисъл, няма значение кой си, а какво правиш. От гледна точка на финансирането, бизнесът дава пари, ако се подсигурят неговите потребности. За Стара Загора конкретно, проблем е недостигът на хора.

Препоръка: Стремешът на младите хора трябва да бъде реализиране на бизнес, който да продава в целия свят.

Извод: *Дигиталната нервна система* е в основата на т. нар. *умен град*.

Последната тема в рамките на първия панел беше *„Предимства и недостатъци на България за развитие на иновации от стартираща компания“*.

В основата на изграждането на едно съвременно бизнес начинание е идеята за компания и изграждането на структура на иновативна компания.

Първото предизвикателство е на ниво идея – трябва да осъзнаем, че сме в България и представата ни за структура и иновативност е ограничена от икономическата ситуация в страната. Съответно, необходимо е да се прецени дали идеята е приложима в малък пазар като България, но това не е достатъчно – трябва да се мисли глобално и регионално, като мисловният подход трябва да е в посоката локален – регионален - глобален периметър. Идеята трябва да може да реши проблема в България, но и навън.

Второто предизвикателство е създаването на добър и работещ екип. Тук България има своите предимства. В Лондон, например, трудно се сформира екип, особено от инженери. Разходите за живот са също много високи. В

България е по-лесно да се събере екип: хора се намират най-лесно в Родината.

Трето ниво е нивото на изработка на продукта и неговото първоначално маркетизиране. Както беше отбелязано, недостатък да започнеш бизнес в България е фактът, че клиентите са лимитирани в географията и няма досег към един по-интелигентен глобален потребител.

Четири, необходим е специален фокус върху процеса на продажбите и бързо изпълнение на сделката за генериране на приход.

Основното предимство да стартираш в България е, че човек може да си позволи смела иновация, поради ниските разходи за живот. Има и достъп до европейски пари по различни програми, което насърчава процеса.

Друг недостатък в България е липсата на опит. От гледна точка на финансиране обаче, в България е по-лесно да се самофинансирате или да се намери първоначален капитал, вкл. и чрез краудфъндинг схеми, а потребителския продукт почти всеки може да си позволи да го купи. Препоръчва се инвеститорски краудфъндинг с малки суми за събиране на финансиране.

Извод: Готино е да правиш бизнес в България, защото си е родната страна, говориш на собствените си хора.

В последвалата дискусия бяха изразени следните по-основни становища по повдигнатите в панела въпроси:

1. Бизнесите на успяват да устояват на пазара дълго време, защото технологиите са с много кратък жизнен цикъл. Компания с иновационна стратегия има повече шанс за оцеляване. Дали интернет след 10 години ще бъде интернет?
2. Технологиите сами по себе си не са иновации, иновациите са начинът, по който технологиите се прилагат. Иновации има във всяка сфера на живота. Всеки може да бъде участник в процеса на иновации.
3. Човек трябва да инвестира в себе си, за да бъде иновативен. Човек трябва да се адаптира към краткия жизнен цикъл на компаниите. Как обаче това се свързва с цикъла на образованието, което отнема време? Човешкият живот е един проект, а промените се случват по-бързо, отколкото ние си представяме бъдещето. Нещата трябва да се случват на малки стъпки и да се използва потенциалът за промяна.
4. Каква е държавната роля в иновациите и държавното финансиране? Необходимостта от държавна подкрепа се разделя според нуждите и секторите, тъй като нещата са различни. В софтуерната област такава държавна подкрепа не е необходима. Данните са също един важен компонент!

5. Има ли в различните сфери различна скорост на иновациите? В някои сектори смяната се извършва за кратък период, а в енергетиката, например, е доста по-бавна. Има ли естествен цикъл на иновациите? За различните индустрии е различна поредицата от цикли.
6. Иновациите и държавата са две противоположни страни. Държавата не може да се намесва в бизнеса и да се занимава с иновации. Тя има само регулаторна функция. Най-добрият модел за включване на държавата е под формата на публично-частно партньорство.

Втори панел: „Младежките общности и моделите на устойчиво развитие на регионално равнище - икономика, околна среда и гражданска инициатива“

Първата тема във втория панел на срещата беше озаглавена „Междурегионално сътрудничество при създаването на предприемаческа общност (екосистема) в България и ЕС“.

Създаването на предприемаческа общност и екосистема на местно ниво е един от основните модели за регионално устойчиво развитие. Какво, обаче, е предприемаческа общност и какво е предприемаческа екосистема – има ли разлика? Темата на първата презентация започна с разясняване на този въпрос. *Предприемаческата общност* може да бъде определена като общност от хора, които работят в дадена сфера, а *предприемаческата екосистема* включва и средата, което предполага свързаност на различни сегменти и комуникация в системата.

Предприемаческата екосистема се състои от седем различни компонента, центрирани около предприемачеството, които трябва да са максимално представени: местно/централно управление, университети, ментори, доставчици на услуги, големи компании, инвестиции/финансиране и общностни събития. Ако има диспропорция или липса на баланс, екосистемата страда.

За устойчива предприемаческа екосистема е необходимо да има устойчиви решения – необходимост от междурегионална, мрежова устойчивост. В процеса на осъществяване на тази устойчивост, е необходимо да се използва програмата Еразъм+, за да може преподаватели и професори от едни университети да разпространяват в други университети съответната предприемаческа култура. Вкарването на акцелератори в университетите е от съществено значение – с влизането в университета се получава помощ и професорски инструкции за изработване на стартап.

От съществен интерес е дали човек става или се ражда предприемач. Презентаторът защити разбирането, че човек се ражда предприемач и

образованието го шлифова допълнително. Предприемачеството може да бъде адаптирано на регионално ниво.

В обществените дейности има нужда от повече срещи за обмен на добри практики и идеи. Добри примери от Варна са, например, три мрежовидни събития с чужди предприемачи. Трябва да се обучаваме и какво е бизнес ангел и как да се споделя рискът за спешна предприемаческа дейност.

Препоръка: Както беше отбелязано неколкосткратно, обучението е основен компонент в предприемаческата екосистема; един добър пример в тази посока, който има потенциал за прилагане и трансфериране като добра практика, е организирането на *пътуващи конференции*.

Извод: Създаването на предприемаческа общност и екосистема обвързват в *мрежова структура* основни заинтересовани лица, която може да функционира успешно както на регионално, така и на междурегионално ниво.

Следващата презентация разглежда *„CGI в архитектурното проектиране“*, като възможност за регионално развитие и междурегионално сътрудничество.

Визуализациите, които се правят при архитектурното проектиране попадат в аутсорсинг бизнес, което пряко се отнася към задържането на младите хора в България – хора, които визуализират и произвеждат тук, а продават в чужбина.

Как да се стимулира и да се разшири една такава схема? В случая ключова е общността. Когато има общност има развитие. Важни са и клъстерите.

Как този модел може да се разпространи в регионите? Ключът е образованието, за развитие на човешки потенциал за създаване на такъв високотехнологичен продукт. Без общност развитието на този продукт няма да има динамичност. Важно е да има и конкуренция. Дислоцирането на общности и млади хора в по-евтини малки населени места създава предпоставки и подпомага начеващите проектантите да се позиционират на пазара, като използват някои сравнителни предимства, които тези по-малки места им предлагат.

От особена важност за дейностите, свързани с архитектурното проектиране, са конкурсните проекти, които дават добра възможност за реализация на младите, особено в началния етап от кариерата им.

Третата презентация – *„Един глас може да промени реалността“* – разглежда аспекти на дейността на ТърновоRuns, отиваща отвъд рамките на града в търсене на възможности за едно по-широко регионално развитие в областта на организирането на спортни събития и повишаването на качеството на живот.

Като начало беше отбелязано, че статистиките и числата са важни, но не са необходими статистики, за да видим избора, който правим. В този контекст, особено важен е изборът на средата, която трябва да изградим. Също така, от особено значение е създаването на работеща организация за цялостно здраве и среда: от ТърновоRuns са организирани 300 събития и 250 тренировки, организирани за две години, с над 10 000 посещения. Началото е било трудно – начинанието е започнало от нулата с йога на открито и походи. Впоследствие са успели да накарат хората да тичат. Успяват и да убедят хората да се качат на колелета, с което велоспортът „избухва“ във Велико Търново. Организирани са 5 велопохода с по 30 човека. Когато хората ти повярват, започваш да насочваш човешкия ресурс.

ТърновоRuns е пример за младежка инициатива за общностно развитие в сферата на спорта и здравословния начин на живот, която се развива във времето, излиза извън рамките на града към други населени места в областта, и която има потенциал да прехвърли границите на региона към други български региони. За целта е създаден *подвижен екип* на тяхната организация, която да пътува из населените места. Засега ТърновоRuns работи на доброволни начала, но идеята е вече да се трансформира в бизнес начинание.

Препоръка: Създаването на *подвижни екипи*, които да способстват за изнасяне на инициативите отвъд границите на населеното място или региона, е добра практика с висок потенциал на приложимост в областта на междурегионалното сътрудничество.

Извод: Един глас може да промени реалността, аудиторията, града, региона, сътрудничеството между регионите. Хората трябва да се движим свободни, устремени, щастливи. В основата на общностното развитие е *образованието и движението*.

Последната презентация в панела разгледа иновативната идея за *„Дигиталните технологии като средство за намаляване на емиграцията“*.

Дигиталните технологии са средство за намаляване на емиграцията. Основен двигател за емиграция е главно работната заплата и възможностите за по-добър стандарт на живот. Една част от професиите обаче стават дигитални, излизат и нови специалности, което предполага *възможности за работа от разстояние*. Необходимо е да се популяризират бизнеси в сферата на дигиталните технологии, но все още това се случва в много малък мащаб.

България се развива сравнително успешно в областта на иновациите и технологиите, което е предпоставка за повече възможности за работа и успешно кариерно развитие за младите хора вътре в страната. Човек, който работи в България за чужда фирма, ще живее по-добре поради ниските разходи за живот. Налице са изгодни бизнес условия за аутсорсинг, особено във високотехнологичния бизнес. Модели има и се прилагат, но трябва да се

увеличи фокусът върху съчетанието между дигиталните технологии и работа от местата, които обичаме, вкл. и от малките населени места на страната, което тези технологии позволяват.

Примерът на хората заразява, едни хора се амбицират от примери на други хора. Илюзия е, че нещата като материя са много сложни. Но как можем да ги подобрим? Някои от начините са тестване на различни направления, от които местната общност би била заинтересована, създаване на по-голяма общност, която да развива регионите, както и развитие на модели за подражание, от които останалите да се учат. За всичко това е нужна правилна структура.

Извод: Дигиталните технологии създават условия за работа от удобни и евтини населени места, стимулират живеенето извън големите градове и намаляват емиграцията, като *премахват обвързаността на работата с конкретно място.*

Становища, изразени от участниците в последвалата дискусия:

1. Моделите за устойчиво регионално развитие не могат да се прилагат без национална намеса; НПО са слаби сами да бъдат двигател на такова развитие. Ако не помогне държавата, да се работи през неправителствена организация – координация и прехвърляне на опит.
2. Националният младежки форум е пример за младежко сътрудничество между организации с различен интерес.
3. Пропиляваме възможността от председателството на Съвета на ЕС. Естония, например, развива дигиталните услуги и има добро председателство. Ние рискуваме да имаме скучно председателство, което няма да има междурегионални и регионални събития. Единственият вариант за промяна на това очакване е организирането на младежки инициативи – необходимо е да се кандидатства с различни инициативи в рамките на председателството.
4. Положително явление е създаването на консорциум от НПО, където се събират предложения по основните 5 тематични кръга, по които ще се проведе председателството.
5. По отношение на младежките граждански инициативи, от значение е до каква степен се очаква младежките инициативи да повлияят върху възрастните хора в общността.
6. Един визионер би ли се занимавал с разрушени сгради? Градската тъкан ще се променя винаги и всеки е възприел политика как да се справя с изоставените квартали и сгради. Основополагащо в този процес е реставрирането на изоставените депа, които придобиват нови функции.

7. Общините и областните администрации трябва да синхронизират процеса на реставрацията на дадена къща.
8. Съхраняването на културното наследство не започва от момента, когато сградите започнат да се разпадат. Това налага изработването на цялостна концепция и политика за промишленото сградно наследство.
9. Младежите и младежките организации са двигател на общностното и регионално устойчиво развитие, но много често се получава мрежа от затворен тип, затворена в себе си. Проблем е че тези организации нямат комуникационни стратегии/планове и комуникационни мениджъри (ПР-и). Получават се затворени общности от едни и същи хора, а посланието им не стига навън към хората.
10. Къде може да се търси междурегионално сътрудничество? В обединение около концепция и натиск върху държавата, която ще ни чуе само ако сме заедно.
11. Необходимо е да се лобира за бизнеси, които се развиват, да се променят правилата съобразно това, от което се нуждаят тези бизнеси.

Вечерна сесия: „На чаша вино - интерактивна среща-дискусия“

Вечерната сесия стартира с представяне на необходимостта от популяризиране на опит и търсене на местно финансиране с фокус върху някои финансиращи програми. Urban Innovative Actions е програма, по която може да се търси финансиране за регионални инициативи, но обикновено печелят големите европейски градове. От България няма нито един проект. Програма Joint Programming Initiative Urban Europe е друга подобна програма. За да бъде България редовен член, някое министерство трябва да стане член и да плаща 8 000 евро.

Необходими са срещи за запознаване с партньорите, с които да се търсят възможности за кандидатстване по финансиращи програми. Турция е наблюдател, но сама си намира финансирането. Дунавска програма също предлага възможности, като всички градове от България могат да участват. България и Румъния са водещи по приоритет „туризъм“. Програми като Урбакт и Интеракт, свързани с регионални пространства, и Интеррег Европа са с основен фокус върху развитието на регионите. България не участва като водещ партньор. При разработване на проект най-важна е устойчивостта.

Някои основни акценти от интерактивния обмен на различни мнения в рамките на вечерната сесия включват:

1. Важни са изборите на младите – емиграция, развиване тук, да станат чиновници. Дали път навън не е по-рационална стратегия?

2. От значение е какъв избор правим. Има три огледала – реалистично, оптимистично и песимистично – тук или навън, пространство. В България изглежда ролята на песимиста е най-лесна.
3. Един български специалист, който е решил да остане в страната, защото е намерил какво иска да прави, има всички предпоставки да получи признание, че е добър в това което прави. В чужда общност това признание не е същото.
4. От чужбина е добре да вземаме ноу-хау, но след това се връщаме назад към собствената си страна.
5. Има ли рязка граница между „тук“ (собствената страна) и „там“ (чужбина)? Не може ли и „тук“ и „там“.
6. Ако седим тук, да живеем по най-добрия начин, ако не – да ходим там (в чужбина), ако това ще доведе до професионална реализация и по-висок стандарт на живот. Да останеш или не – това е личен въпрос?
7. Задържаме ли младите хора тук и там. Ненужен спор. Човек се чувства добре там, където може да реализира потенциала си, независимо дали е тук или там.
8. Ако човек стои само в зоната си на комфорт няма да напредне.
9. Най-важният ресурс са хората. По трудно е да останеш и да направиш промяната – като лидери или като гражданско общество.
10. В България родителите се стремят да „пакетират“ децата си и да ги пращат в чужбина.
11. „Тук“ е цяла Европа!
12. Няма връзка между това къде живееш и къде се развиваш заради технологиите. Ако искаш да си емигрант – можеш да си емигрант навсякъде, ако искаш да си българин – можеш да си българин навсякъде. Младите имат чувство за свобода и въображение.
13. Вътре в България също има „тук“ и „там“! Колко хора биха останали в родния си град, вместо в друг голям център?
14. Спасението можем да го постигнем заедно, а не поединично!

Трети панел: „Сътрудничеството между регионите – младежки организации, мрежи, инициативи“

Панелът стартира с кратко въстъпление относно разликата между държавно и публично: според това, откъде идват средствата, държавното е част от публичното. Държавното е това, за което органите на държавата

взимат решение, а публично е, когато участват гражданите и бизнеса в процеса на вземане на решения. Трябва да се оказва натиск върху държавата да върши необходимите неща. Най-важният въпрос е какво следва от това?

Темата *Креативни решения в подкрепа на местното управление* се фокусира върху взаимовръзката между креативното предприемачество и възможностите за развитие.

Градската среда има нужда от креативни и дизайнерски решения. Дизайнът вдъхновява хората да живеят заедно и да решават проблемите на градската среда. Сред моделите за промяна на градската среда са вдъхването на живот на изоставени сгради и изготвянето на стратегии за градската среда.

При разработването на стратегиите и моделите за развитието на градската среда като основа на цялостното развитие на регионите, модерен и приложим е дизайн подходът. Той включва три основни компонента:

1. Проучване и обсъждане на възможности (конкурси, форуми, изложби);
2. Действие (прототипиране, работилници, временни намеси);
3. Повишаване на информираността (ангажиране на общността, градска активност).

Примери за приложимост на дизайн метода са проектите на *Трансформатори* с междурегионално сътрудничество в областта на трансформацията на публичното пространство: Галерия Таралеж (Велико Търново 2014), ФОРИ 1.0 (Стара Загора 2014), Нарисувай ми стена България (2015), 100in1day (Пловдив 2016) и пр.

Извод: Трансформацията на градската среда и публичното пространство са възможни на междурегионално равнище чрез *осъществяване на проекти в различни региони и трансфер на добри практики*.

Втората презентация разглежда въпроси свързани с темата *„Младежко участие във взимането на решение по въпроси от междурегионално ниво“*.

Къде живеят активните в каузи младежи? Живеят в една гора от организации – място, където младите се учат взаимно да защитават различни видове каузи в широк кръг области: например, младежко участие, детско участие, местно участие (градско/общинско развитие), спорт, превенция на зависимости, мотивация за реализация в България, завръщане на млади хора у нас, след като са учили в чужбина, опазване на околната среда, детско и младежко правосъдие и др.

Къде са младежите обаче? Те са в структури, които работят, като общинските, например. Те са и в интернет. Темите за младежите присъстват в най-различна форма. Младите имат нужда от общност, където да се изявяват, засега обаче го намират през авторитетите.

Фокусът върху младежите е материализиран чрез стремежа за осъществяване на национална политика за младите хора в България. България е изработила своя Стратегия за младежта 2010 – 2020. През 2012 г. е приет Закон за младежта. Страната има правителствена институция по въпросите на младежта.

Младите хора са изправени пред редица проблеми при своята изява и работа в полза на общността. Тези проблеми са видими поне в няколко направления:

1. Младежко участие (къде са младежите в общността?);
2. Кариерно развитие (да останем тук);
3. Визия за развитие на града, общината, областта, държавата;
4. Мотивация и амбиция срещу опит и реалност.

Младежите се вълнуват от кръг от проблеми, някои от които без да са изчерпателни или подредени приоритетно включват: 1) участие; 2) заетост; 3) опазване на околната среда; 4) мобилност; и 5) градска среда. Редица проблеми касаят всички членове на общността: 1) здраве и здравеопазване; 2) систематичен подход към проблемите; 3) приоритизиране на темите; 4) бюджет (общински) или грантово финансиране; 5) видимост на младите в медиите; и 6) възможности за доброволчество.

Възможните решения на младежките проблеми трябва да водят към премахване на затрудненията пред младежкото участие и могат да бъдат в следните посоки:

1. Приемане на план за реализация на Младежката стратегия;
2. Бюджет;
3. Преглед (одит) на стратегически документи на общината през погледа на младежите;
4. Структура – на общинско и областно ниво;
5. Менторство и мрежи;
6. Роля на училището – час на класа (в началния курс) до семинари и практически задачи в по-горните;
7. Насърчаване на взаимовръзките между младежките лидери в различни (съседни или не) региони – Интернет, обмен, срещи;

8. Приемственост - предаване и запазване на натрупания опит.

Извод: Стимулирането на *младежкото участие* в развитието на общността, региона, вкл. и посредством междурегионално сътрудничество, е възможно само с общите усилия на всички заинтересовани страни: общински и национални власти, НПО, местен бизнес и пр.

Третата тема в панела беше *„Практическо обучение по предприемачество – условие за формулиране на визия за междурегионално сътрудничество“*.

Предприемаческата екосистема е сложна и взаимно въздействаща система, която се състои от няколко компонента:

1. Трансформиращо обучение (препратка към други дисциплини) срещу допълващо обучение (онагледяване);
2. Освобождаващо обучение срещу инструментално учене;
3. Изследване на системи срещу изследване на части;
4. Природата като ментор, мярка и модел срещу ресурсна банка;
5. Вътрешни ценности (постигане на удовлетворение от собственото присъствие и свят) срещу външни ценности (търсене на одобрение от външната среда);
6. Предприемачи срещу бизнесмени.

В последвалата дискусия беше обсъдено как се случват партньорствата и как тези партньорства биха могли да бъдат развивани на междурегионално равнище.

Четвърти панел: „Младите лидери: модели за успех и тяхното разпространение в общностното развитие на други региони“

„Уменията на XXI век в основата на нова дефиниция за успеха“ беше презентацията, с която започна четвъртият, последен панел.

Каква е дефиницията за успех през 21-и век и дали сред време нашата концепция няма да се промени? Около този въпрос беше фокусирана първата презентация в панела.

Според данните:

1. 75% от скоро завършилите се реализират на пазара на труда;
2. България е на първите места в ЕС за най-голям брой висшисти, заети на длъжности, които не изискват висока квалификация;

3. България се справя по-зле от средното за ЕС в развиване и прилагане на умения;
4. Работодателите не намират служители с нужните умения, а голяма част от младите хора не се реализират на пазара на труда;
5. 40% от 15-годишните не покриват базисното ниво по четене, математика и природни науки;
6. Едва 4% от българските ученици постигат високи резултати;
7. Най-бързо се развива бизнесът в сферата на ИКТ, финансови и бизнес услуги;
8. Половината от работодателите изпитват сериозни трудности да наемат служители с нужните умения;
9. Всеки 5-ти млад човек нито работи, нито учи;
10. 1% от ромската общност завършват образование;
11. Децата от непривилегирован произход са 60% функционално неграмотни.

Това, което бизнесът търси, са креативни, иновативни и адаптивни лидери с умения за решаване на проблеми и емоционална интелигентност. Бизнесът обаче изпитва недостиг на служители с нужните умения. Доколко важни и трудни за намиране са следните изисквания за умения на служителите става ясно от следните данни: 1) умения за разрешаване на проблеми (99%); 2) сътрудничество (99%); 3) лидерски умения (93%); и 4) креативност и иновативност (92%).

За да са конкуренти в съвременния свят, младите хора трябва да развиват уменията на 21-ви век. Такива са: 1) разрешаване на проблеми; 2) работа в екип; 3) социална ангажираност; 4) критично мислене; 5) преговаряне; 6) вземане на решения; 7) четивна и писмена грамотност; 8) чуждоезикова грамотност; 9) математика, природни науки, технологии; 10) дигитални умения; 11) социални и граждански умения; 12) креативност.

На база на тези умения, новата дефиниция за успеха включва:

1. Знания, умения и нагласи за успех;
2. Постоянно учене и усъвършенстване;
3. Креативност, адаптивност, критично мислене, високи постижения, сътрудничество.

Изхождайки от всичко това, целите на Образование България 2030 са: 1) всеки млад човек притежава нужните умения и е успешно реализиран на пазара на труда; 2) всеки млад човек разбира условията за успех през XXI

век и работи за развиването на своите умения и талант; и 3) младите хора в България си сътрудничат ефективно на регионално и местно ниво за развиване на индивидуалния и общностния си потенциал.

Извод: България има страхотен потенциал да бъде лидер в иновациите. Същевременно, половината от работодателите днес се затрудняват да намерят служители, с умения, които да отговарят на търсенето на компаниите. Има пропаст между бизнес и образование. Все още има и хора, които нямат възможности и на които трябва да се обръща внимание - общности, които живеят в бедност или са възпрепятствани по социално-икономически, демографски, образователни и други причини.

Следващата презентация – „От Търново до София и обратно: или как да правим бизнес, който да има значение!“ – разгледа възможностите за стартиране на смислени за местната общност бизнес начинания.

Презентацията започна с изясняване на термина „партизанско предприемачество“ – да правиш нещо, в които виждаш смисъл, без подкрепата на общността около теб. Това е свързано с внедряването на някаква иновация, но припознаването ѝ в началото е трудно, докато не се случи.

Всичко тръгва от кефа: щом нещо ти е кеф, трябва да го правиш, но за да не е просто хоби, то трябва да има смисъл. Трябва и любов – към хората, към самите вас, към това, което вършите.

Смисъл има да се прави нещо, свързано със собствения град. София е мястото, откъдето може да се правят нещата в по-голям мащаб и дейностите да се пренасят в регионите.

Често пъти по пътя на предприемачеството има провали. Но, когато си провалил една компания, всъщност си направил крачка напред.

Основното нещо за успешното предприемачество е взаимопомощта между предприемачите: свързване с хора, това е което движи мрежите от предприемачи.

Извод: Кеф, смисъл, любов са ключовите думи към успешното предприемачество!

Инициативите в областта на образованието са едни от най-важните за използването на потенциала за местно развитие чрез споделяне на визии и добри практики. Те бяха представени в рамките на темата „Училищни чудеса: Устойчиви решения за промяна в общността. Уроци от района на Ябланица и Луковит“.

В три села от района на Ябланица и Луковит са изпратени хора като част от програма за учители, командировани в места, където никой не иска да иде. Всички кандидати за учители в тези места искат първоначално да

работят там, но една част не успяват да се справят с предизвикателствата и си тръгват. Общността на трите села не е само бедна, но и агресивна. Това е сериозен общностен проблем, който се отразява и на децата.

Това налага изграждането на система за управление поведението на децата. Децата се мотивират, че ако изпълняват нещата ще получат точки и съответно някаква награда. Наградата е събитие за децата, в което правят различни неща, като събитието се провежда в съседно село. Децата, когато излязат от традиционната среда и сменят социалната си роля, стават различни. Този модел работи вече 4 години.

От опита в тези населени места могат да се изведат три урока:

- 1) Важно е да се изведат общностите от собствената им дефиниция за тях самите (от социалната роля);
- 2) През цялото време трябва да има високи очаквания към всички замесени – кмет, общински власти, учители, родители;
- 3) Да се благодари на хората за тяхното участие, но и да им се каже за какво да им се благодари.

Извод: Да се запълни дупката между дейности и резултат!

„Младежите и градската среда – идеи и практики за споделяне“ беше темата на последната тема в панела.

Презентацията разви темата за средата като фактор за развитие – условията, които се създават от институциите или от граждански организации. Това изисква създаване на пространства. Средата като фактор за развитие създава възможности, изгражда отговорно отношение, намалява агресията и стимулира креативността.

Отговорното отношение е свързано с насърчаването на младите хора за участие в дейности, свързани с развитието на общността. Намаляване на агресията пък е свързано с разширяване на кръгозора под влияние на средата не за това, което ни разделя, а за това, което ни обединява.

Като примери на стимулирана креативност бяха дадени примерите за препарат за почистване със сода и оцет и ферма за червеи. При креативната изява е много важен интерактивният момент: когато хората могат да пипнат нещо, те стават по-съпричастни към продукта/услугата.

Извод: Нека не се отказваме да включваме млади хора в дейностите, свързани с общностното и регионалното развитие, защото те са носители на промяната.

Някои от по-важните идеи, които се открииха по време на дискусиата включват:

1. „Варна диша“ е в основата на спасяването на Морската градина в града.
2. 52% от българските родители са доволни от обучението в училищата в България.
3. Каква е образователната стратегия за малцинствата?
4. Какво да направим, за да продължим работата – например по въпроса за статистиката?
5. Очаква се нов тур по Норвежкия фонд – може да се направи консорциум за срещи на хората от мрежите или Асоциация на общините. Необходимо е поддържане за използване на възможностите за финансиране и дейност на мрежите. Имаме готов механизъм за споделяне на ноу-хау, като устойчив резултат от настоящия проект.
6. Отговорността на изпълнителите на проекта е да направят още две срещи – култура и бизнес и национална среща, посветена на въпроса как така насложените мрежи могат да продължат да работят! Очакваме предложения от участниците, за това как да направим всички неща от проекта устойчиви. Атмосфера на енергия и светлина. Стремех към все по-голямо подобряване на срещите.

3. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По време на проведената Втора междурегионална стратегическа среща по проект *„Лидерство за регионално развитие“* бяха разгледани различни аспекти на младежкото участие в живота и развитието на общността и споделяната визия на младите хора, относно възможностите за сътрудничество между регионите.

Бяха отбелязани най-големите проблеми пред градовете/регионите, както следва:

1. Враца – няма преки инвестиции;
2. Ст. Загора - младите хора не остават в региона;
3. Варна – феодалната структура на феодалните корпорации, а частните интереси водят до унищожават градската среда;
4. Монтана – липсата на висши учебни заведения, което кара хората да напускат;

5. Бургас – липсата на индустрия, разбираана най-широко като стабилен бизнес, който да задържа хората, и образование, което да дава кадри на бизнеса.

В хода на презентациите и дискусиите се откриха следните по-важни изводи:

1. Иновациите, разбирани като модел за разрешаване на реални проблеми и като основа за лидерство, са един от главните компоненти на развитието във всяка една сфера на съвременния живот. Те са носители на позитивна промяна за обществото в посока към прогрес и органичен растеж, но изискват мащабно мислене.
2. Придобиването на знания, вкл. в области различни от главната дейност на хората, е основен компонент на съвременното, базирано върху иновации и технологии развитие.
3. Стремехът на младите хора трябва да бъде реализиране на бизнес, който да продава в целия свят.
4. Създаването на предприемаческа общност и екосистема обвързват в мрежова структура основни заинтересовани лица, която може да функционира успешно и на междурегионално ниво.
5. В основата на общностното развитие е образованието и движението.
6. Дигиталните технологии създават условия за работа от удобни и евтини населени места, стимулират живеенето извън големите градове и намаляват емиграцията, като премахват обвързаността на работата с конкретно място.
7. По отношение на младежките граждански инициативи, от значение е до каква степен се очаква младежките инициативи да повлияят върху възрастните хора в общността.
8. Младежите и младежките организации са двигател на общностното и регионално устойчиво развитие, но много често се получава мрежа от затворен тип, затворена в себе си. Получават се затворени общности от едни и същи хора, а посланието им не стига навън към хората.
9. Трансформацията на градската среда и публичното пространство са възможни на междурегионално равнище чрез осъществяване на проекти в различни региони и трансфер на добри практики.
10. Стимулирането на младежкото участие в развитието на общността, региона, вкл. и посредством междурегионално сътрудничество, е възможно само с общите усилия на всички заинтересовани страни: общински и национални власти, НПО, местен бизнес и пр.
11. Половината от работодателите днес се затрудняват да намерят служители с умения, които да отговарят на търсенето на компаниите. Налице е сериозно разминаване между нуждите на бизнеса и предлаганото образование.

12. Необходимо е поддържане за използване на възможностите за финансиране и дейност на мрежите, за да станат устойчиви резултатите от проекта.

Основният обобщен извод от Втората междурегионална стратегическа среща по проект „Лидерство за регионално развитие“ е, че участниците имат добър фокус върху възможностите за участие на младите хора в процесите, свързани с регионалното развитие, но в измерението за междурегионалното сътрудничество е необходимо повече усилие за осмисляне на ползите и възможностите, които то предлага. В това именно се крие и новаторският елемент на настоящия проект, като прекрачва границите на регионите към доста по-слабо застъпеното разбиране за необходимостта и целенасочените действия към междурегионално сътрудничество. С това, проектът дава една нова визия за съвместно развитие на регионите през различни форми на сътрудничество и обмен, което формира и неговата устойчивост, добавена стойност и поглед в бъдещето.

Една препоръка в този смисъл е да се търсят пътища добрите регионални практики да бъдат адаптирани и прилагани към различните форми на междурегионално сътрудничество, за по-пълно използване на сравнителните предимства на различните региони и конвертирането им в съвместни ползи за местно развитие. Това може да стане чрез допълнителни действия на междурегионално ниво на създадените регионални мрежи, а също и чрез продължаване на усилията за хоризонтално развитие посредством проекти, инвестиции и младежко участие.

Третата междурегионална стратегическа среща-дискусия, която предстои да се проведе по проекта в началото на м. юни, ще бъде по темата за културата като фактор за регионално развитие и междурегионално сътрудничество.